

Sygn. akt I ACa 817/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Lucyna Świdowska-Pilis (spr.)
Sędziowie :	SA Joanna Naczyńska SO del. Aneta Pieczyrak-Pisulińska
Protokolant :	Barbara Białożył

po rozpoznaniu w dniu 28 lutego 2018 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej w B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w W.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej

z dnia 25 maja 2017 r.

sygn. akt I C 52/16,

I) zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1) powództwo oddala;

2) zasądza od powódki na rzecz pozwanego 9 200 (dziewięć tysięcy dwieście) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;

3) nakazuje pobrać od powódki na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej 43 893 (czterdzieści trzy tysiące osiemset dziewięćdziesiąt trzy) złote tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych;

II) oddala apelację powódki;

III) zasądza od powódki na rzecz pozwanej 31 226 (trzydzieści jeden tysięcy dwieście dwadzieścia sześć) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSO del. Aneta Pieczyrak-Pisulińska	SSA Lucyna Świdowska-Pilis	SSA Joanna Naczyńska
-------------------------------------	----------------------------	----------------------

I ACa 817)17

UZASADNIENIE

Powódka (...) SA z siedzibą w B. początkowo domagała się zasądzenia od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. kwoty 80 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 2 lutego 2015 r.

Uzasadniając żądanie powódka wskazywała, że domaga się żądanej sumy jako części odszkodowania w łącznej wysokości 1 167 329,14 zł, przysługującego jej tytułem szkody poniesionej przez niezgodne z prawem działanie i zaniechanie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Podniosła, że w ramach prowadzonej działalności powierzyła wykonywanie niektórych wyrobów podmiotowi zewnętrznemu - (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B.. Podmiot ten, przy realizowaniu zleceń strony powodowej, korzystał z usług osób zatrudnionych na podstawie umów zlecenia, względnie umów o dzieło, w tym pracowników strony powodowej. Podczas kontroli w spółce (...) zakwestionował prawidłowość zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych oraz obliczania składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Na skutek odwołań od decyzji ZUS toczyły się postępowania sądowe, które zakończyły się ustaleniem, iż (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B. nie jest płatnikiem składek. Ostatecznie ZUS zaczął wydawać decyzje, w których jako płatnika składek wskazywano stronę powodową. Na skutek działania ZUS strona powodowa była zobowiązana uiszczać nie tylko zaległe składki, ale również dokonać zapłaty kwoty 1 167 329,14 zł tytułem odsetek za zwłokę od nieopłaconych w terminie składek. Działanie ZUS spowodowało wprowadzenie powódki w błąd, co do braku istnienia jej obowiązku w zakresie ubezpieczeń społecznych. Gdyby ZUS nie wprowadził powódki w błąd, to zgłosiłaby ona pracowników do ubezpieczeń i opłaciła składki bez konieczności uiszczania odsetek za opóźnienie. Tym samym istnieje związek przyczynowy między działaniem ZUS, a szkodą poniesioną przez powódkę.

W odpowiedzi na pozew pozwany wnosił o oddalenie powództwa.

Uzasadniając swoje stanowisko pozwany podnosił, że wszelkie działania ZUS były podejmowane w myśl wytycznych Centrali ZUS w W.. Pozwany nadto podniósł zarzut przedawnienia roszczeń, wskazując że już w 2010 r. strona powodowa była świadoma, że będzie zobowiązana do pokrycia składek wraz z odsetkami, tym samym od tej daty powstała już ewentualna szkoda. Ponadto podniósł, że odpowiedzialność odszkodowawcza strony pozwanej może mieć miejsce jedynie w przypadku oczywistej i rażącej obrazy przepisów, a nie w sytuacji wyboru jednej z możliwych interpretacji przepisów prawa.

Pismem z dnia 7 kwietnia 2017 r. powód rozszerzył powództwo do łącznej kwoty 925 030 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 2 lutego 2015 r.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Katowicach zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 462 515 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 3 lutego 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. i ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r.; w pozostałym zakresie powództwo oddalił; zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 2 160 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania i nakazał ściągnąć od powódki na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z roszczenia zasądzonego na jej rzecz kwotę 21 126 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych, a od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej kwotę 21 126 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powódka w ramach prowadzonej działalności zawierała umowy cywilnoprawne z (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w B.. Do wykonania tych umów zatrudniane były na podstawie umów zlecenia lub o dzieło osoby pracujące na podstawie umów o pracę u strony powodowej. W okresie od 12 grudnia 2006 r. do 15 grudnia 2006 r. w (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B. dokonano kontroli między innymi w zakresie prawidłowości i rzetelności obliczania składek na ubezpieczenie społeczne oraz innych składek, do

których pobierania zobowiązany jest ZUS oraz zgłaszania do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego. Kontrolą był objęty okres od 1 sierpnia 2002 r. do 30 listopada 2006 r. Ustalono, że płatnik składek zadeklarował i obliczył składki w wysokościach zgodnych z obowiązującymi zasadami. Następną kontrolę przeprowadzono w okresie od 5 czerwca 2009 r. do 29 czerwca 2009 r. z przerwą od 16 czerwca 2009 r. do 21 czerwca 2009 r. i obejmowała ona prawidłowość i rzetelność obliczania składek na ubezpieczenie społeczne oraz innych składek, do których pobierania zobowiązany jest ZUS oraz zgłaszanie do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego. Kontrolą był objęty okres od 1 sierpnia 2002 r. do 31 maja 2009 r. Podczas tej kontroli zakwestionowano prawidłowość zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych i obliczanie składek odnośnie osób, które w ramach umów cywilnoprawnych świadczyły pracę na rzecz powoda, będąc równocześnie na podstawie umowy o pracę przez powoda zatrudnione. Po przeprowadzonych kontrolach strona powodowa co najmniej dwukrotnie (9.09.2010 r., 22.11.2011 r.) uzyskała zaświadczenie o niezaleganiu w opłacaniu składek. W ślad za protokołem kontroli w dniu 27 sierpnia 2009 r. (...) Oddział w B. wydał decyzje, w których objął z urzędu pracowników świadczących usługi w ramach umów cywilnoprawnych (zlecenia, o dzieło) zawartych z (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w B., wykonujących pracę dla swojego pracodawcy tj. strony powodowej, obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi. Jako płatnika składek wskazano (...) Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w B. i zobowiązano ją do sporządzenia dokumentów ubezpieczeniowych z uwzględnieniem podstaw wymiaru składek ustalonych w decyzjach. Od powyższych decyzji odwołania złożyła (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B.. W wyniku postępowań toczących się na skutek odwołań sądy pierwszej i drugiej instancji stwierdziły, że (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B. nie jest płatnikiem składek z tytułu przedmiotowych umów. Strona pozwana zarówno na etapie postępowania przedsądowego, jak i na etapie postępowań przed sądami stała na stanowisku, że płatnikiem składek, co do których powstał obowiązek ich uiszczenia w związku z umowami zawartymi przez (...) Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w B. z pracownikami powoda jest (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w B.. Na skutek wydania prawomocnych orzeczeń sądowych oraz w związku z wątpliwościami, co do dalszego toku postępowania, strona pozwana zwróciła się o interpretację do Departamentu Ubezpieczeń i Składek w Centrali ZUS, który następnie zwrócił się do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W uzyskanych odpowiedziach wskazano, że płatnikiem składek jest pracodawca, na rzecz którego praca jest faktycznie świadczona. Po uzyskaniu odpowiedzi pozwany wydał kolejne decyzje, w których jako płatnika składek wskazał powódkę, jako pracodawcę, na którego rzecz wykonywane były umowy cywilnoprawne. Od powyższych decyzji odwołania złożyła powódka. Sąd pierwszej instancji oddalił je. Od wydanych wyroków powódka wniosła apelacje, które zostały oddalone. Sąd Najwyższy oddalił również w dniu 11 maja 2012 r. skargę kasacyjną, pozostałe zaś skargi pozostawił bez rozpoznania. W dniach 15 lutego 2012 r. i 9 stycznia 2013 r. powódka uiściła wymagane składki wraz z odsetkami. Należne odsetki od nieterminowych wpłat składek za okres od dnia powstania obowiązku ich uiszczenia do dnia wydania decyzji przez pozwanego wyniosły łącznie 925 030 zł. Powódka w dniu 21 listopada 2014 r. wniosła do Sądu Rejonowego dla (...) w W. wniosek o zaniechanie do próby ugodowej w sprawie o zapłatę kwoty 1 167 329,14 zł tytułem odszkodowania za niezgodne z prawem działanie i zaniechanie pozwanego przy wykonywaniu władzy publicznej. W odpowiedzi na ten wniosek ZUS nie uznał roszczenia strony powodowej i nie zgodził się na zawarcie ugody. Ze strony ZUS nikt nie stawiał się na rozprawę.

W ocenie Sądu pierwszej instancji działanie pozwanego, w świetle ustalonego w sprawie stanu faktycznego, należało uznać za działanie niezgodne z prawem. ZUS, utrzymując stronę powodową w przeświadczeniu o niezaleganiu z zapłatą składek i brakiem obowiązku ich uiszczenia od przedmiotowych umów, naraził powódkę na szkodę, w postaci naliczenia w późniejszym okresie odsetek za zwłokę od nieterminowo uiszczonych składek. Usprawiedliwione było liczenie się przez powódkę z oświadczeniami strony pozwanej stwierdzającymi, że powód nie zalega ze składkami na ubezpieczenie społeczne. Między działaniem pozwanego upewniającego powódkę o niezaleganiu z zapłatą składek a ich nieuiszczeniem, co spowodowało naliczenie odsetek za zwłokę, zachodzi adekwatny związek przyczynowy. Ustalając wysokość szkody jaką poniosła strona powodowa uznał Sąd, że stanowi ona równowartość odsetek od nieterminowo uiszczonych składek na ubezpieczenie społeczne za okres od dnia powstania obowiązku ich uiszczenia do dnia wydania przez stronę pozwaną decyzji, w których zobowiązała powódkę do ich uiszczenia tytułem zawartych umów. Jest to kwota 925 030 zł wyliczona na podstawie opinii biegłej.

W ocenie Sądu należało przyjąć, że powódka przyczyniła się do powstania szkody. Obowiązek zapłaty składek na ubezpieczenia społeczne jest konsekwencją podlegania tym ubezpieczeniom przez pracownika z mocy prawa, przy czym powstanie stosunku ubezpieczenia społecznego nie zależy od opłacenia składek ani nawet od zgłoszenia tego pracownika do ubezpieczeń społecznych w organie rentowym, a jedynie wiąże się z określonymi elementami stanu faktycznego, który z kolei powoduje powstanie określonych skutków prawnych. Decyzja organu rentowego ustalająca podleganie ubezpieczeniom społecznym przez daną osobę ma zatem wyłącznie charakter decyzji deklaratoryjnej, która jedynie stwierdza istnienie określonej sytuacji prawnej, ale jej nie tworzy, ani też nie kształtuje, nawet wtedy, gdy zostanie wydana przez organ rentowy z urzędu, w związku z niedochowaniem obowiązku zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych. Terminowe uiszczenie składki na ubezpieczenie społeczne było obowiązkiem powódki. Wydanie przez stronę pozwaną decyzji nie miało charakteru konstytutywnego, a jedynie deklaratoryjny. Decyzja nie tworzy sama w sobie obowiązku publicznoprawnego, a jedynie stanowi jego potwierdzenie, w związku z czym należało uznać, że to na stronie powodowej spoczywał obowiązek publicznoprawny opłacania składek określony w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych. Skoro powódka nie dopełniła swojego ustawowego obowiązku nie uiszczając składek należy uznać, że przyczyniła się do powstania szkody. Zdaniem Sądu przyczynienie to należy ustalić na poziomie 50%, dlatego też kwota zasądzanego odszkodowania uległa odpowiedniemu zmniejszeniu do kwoty 462 515 zł (925 030 x 50%).

W ocenie Sądu nie zasługiwał na uwzględnienie podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia, gdyż jako chwilę, w której powódka dowiedziała się o powstaniu szkody, w tym wypadku o konieczności uiszczenia odsetek za zwłokę od nieterminowo uiszczonych składek na ubezpieczenie społeczne, należy uznać moment, kiedy Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną wniesioną przez powódkę. Wyrok ten został wydany w dniu 11 maja 2012 r. Nadto w dniu 21 listopada 2014 r. powódka złożyła wniosek o zawezwanie pozwanego do próby ugodowej w zakresie zapłaty kwoty 1 167 329,14 zł tytułem odszkodowania za niezgodne z prawem działanie i zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej, złożenie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej przerywa bieg przedawnienia roszczenia. Posiedzenie w sprawie o zawezwanie do próby ugodowej odbyło się w dniu 6 lutego 2015 r. Pozew w niniejszej sprawie został złożony w dniu 1 lutego 2016 r., nie ma więc podstaw do przyjęcia, że roszczenie powódki uległo przedawnieniu. O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 100 kpc, stosunkowo je rozdzielając. Sąd w całości obciążył stronę pozwaną kosztami wydania opinii przez biegłą w kwocie 3 641,86 zł. Na mocy art. 113 ust. 1 i 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 100 kpc Sąd obciążył obie strony obowiązkiem zwrotu na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej nieuiszczonych kosztów sądowych w postaci opłaty od rozszerzonego powództwa. Opłata ta wyniosła 46 252 zł i Sąd obciążył nią strony po połowie.

Od powyższego rozstrzygnięcia apelację złożyły obie strony.

Powódka w swej apelacji wносиła o zmianę wyroku poprzez zasądzenie na jej rzecz również kwoty 462 515 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 3 lutego 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty oraz o zmianę wyroku w zakresie pkt. 3 poprzez zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych i w zakresie pkt. 4 poprzez obciążenie pozwanego obowiązkiem pokrycia całości nieuiszczonych kosztów sądowych. Nadto powódka wносиła o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Skarżąca zarzucała naruszenie prawa materialnego, a to art. 362 kc poprzez jego nieprawidłowe zastosowanie i przyjęcie, iż przyczyniła się do powstania szkody w 50 %, w sytuacji, gdy w niniejszej sprawie brak było przyczynienia się do powstania szkody.

Pozwany wносиł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w części określonej w pkt 1 zaskarżonego wyroku i stosowne rozstrzygnięcie o kosztach procesu. Nadto pozwany wносиł o zasądzenie kosztów postępowania odwoławczego.

Skarżący zarzucał naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a to art. 417 § 1 kc poprzez przyjęcie, że pozwany spełnił przesłanki warunkujące odpowiedzialność odszkodowawczą z art. 417 § 1 kc, podczas, gdy pozwany nie spełnił przesłanek do odpowiedzialności odszkodowawczej za bezprawne działanie,

gdyż wykładnia przepisu art. 8 ust. 2 a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, którą pozwany zastosował wydając decyzje na (...) Sp. z o. o., była powszechnie stosowana w praktyce, a więc pozwany na dzień wydania decyzji działał zgodnie z prawem.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego zasługuje na uwzględnienie, co automatycznie czyni apelację powódki bezzasadną.

Sąd pierwszej instancji ustalił prawidłowy stan faktyczny. Owe ustalenia nie były zresztą przez żadną ze stron kwestionowane, a wynikały z niespornej dokumentacji oraz orzeczeń sądowych i decyzji organów pozwanego. Zgodnie z treścią art. 387§2¹ kpc jeżeli sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego ani nie zmienił ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń, uzasadnienie wyroku może zawierać jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

Słusznie pozwana zarzuca naruszenie art. 417 kc.

Pełna odpowiedzialność płatnika składek wynika z ostatecznych decyzji, które zostały poddane kontroli odwoławczej. W wyniku oddalenia odwołań powódki po jej stronie powstała pełna odpowiedzialność w zakresie opłacenia składek, łącznie z należnymi odsetkami. Powódka, płacąc należną kwotę zaległych składek wraz z odsetkami zwłoki, uznała swą odpowiedzialność w zakresie odsetek. Obecnie zresztą nie domaga się ich zwrotu jako nienależnego świadczenia, lecz odszkodowania liczonego właśnie jako równowartość zapłaconych odsetek zwłoki.

Gwoli wstępu Sąd Apelacyjny podnosi, że ewentualną podstawę roszczeń powódki, w sytuacji wywiedzenia roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej deliktem, stanowić może 417¹ § 2 kc w zw. z art. 417 § 1 kc, bądź samodzielnie art. 417 kc. Jak słusznie wskazał Sąd pierwszej instancji w świetle przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 963) Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest państwową jednostką organizacyjną i posiada osobowość prawną (art. 66). W zakresie prowadzonej działalności, o której mowa w art. 68-71 cyt. wyżej ustawy, Zakładowi przysługują środki prawne właściwe organom administracji państwowej. Art. 68 ust. 1 cyt. ustawy stanowi natomiast, że do zakresu działania Zakładu należy między innymi: realizacja przepisów o ubezpieczeniach społecznych, a w szczególności, stwierdzanie i ustalanie obowiązku ubezpieczeń społecznych, ustalanie uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz wypłacanie tych świadczeń, chyba że na mocy odrębnych przepisów obowiązki te wykonują płatnicy składek, wymierzanie i pobieranie składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, prowadzenie rozliczeń z płatnikami składek z tytułu należnych składek i wypłacanych przez nich świadczeń podlegających finansowaniu z funduszy ubezpieczeń społecznych lub innych źródeł, prowadzenie indywidualnych kont ubezpieczonych i kont płatników składek, orzekanie przez lekarzy orzeczników Zakładu oraz komisje lekarskie Zakładu dla potrzeb ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Pozwany jest organem władzy publicznej, na mocy właściwych przepisów wykonuje zadania związane z wykonywaniem tej władzy. Jako państwowa osoba prawna działa w ramach „imperium” Państwa.

Podstawą dochodzonego przez powoda roszczenia stanowić może art. 417¹ § 2 kc w zw. z art. 417 § 1 kc, bądź samodzielnie art. 417 kc. Zgodnie z brzmieniem powołanych przepisów za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa. Jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem. Odnosi się to również do wypadku, gdy prawomocne orzeczenie lub ostateczna decyzja zostały wydane na podstawie aktu normatywnego niezgodnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą. Przesłanką tej odpowiedzialności, poza szkodą i związkiem przyczynowym jest bezprawność. W orzecznictwie przyjęte jest, że samo pojęcie bezprawności nie jest jednakowe na gruncie całego systemu prawa i nie każda nieprawidłowość, także organu pierwszej instancji, może być kwalifikowana, jako bezprawność. Przyjmowany jest jednocześnie pogląd, że w sferze odpowiedzialności

odszkodowawczej za niezgodne z prawem działanie funkcjonariuszy władzy publicznej, przesłanka bezprawności oznacza naruszenie przez władzę publiczną przepisów prawa.

W przedmiotowej sprawie żądanie łączone było z decyzjami ZUS. Wydanie owych decyzji niewątpliwie nie było bezprawne. Kwestia ta została przesądzona w sądowym postępowaniu odwoławczym, bowiem od decyzji ZUS odwołania złożył powód, a sąd pierwszej instancji oddalił je, a następnie oddalone zostały apelacje powoda. Sąd Najwyższy oddalił również w dniu 11 maja 2012 r. skargę kasacyjną, pozostałe zaś skargi pozostawił bez rozpoznania.

Obecnie powódka stara się konstruować bezprawność działania pozwanego, nie tyle na wydaniu decyzji niezgodnej z prawem, lecz na tym, że wskutek wcześniejszego bezprawnego działania wydane zostały decyzje ustalające należne składki, a co za tym idzie i odsetki zwłoki. Jak podano w uzasadnieniu pozwu: „działanie ZUS spowodowało wprowadzenie powoda w błąd, co do braku istnienia jego obowiązku w zakresie ubezpieczeń społecznych. Gdyby ZUS nie wprowadził powódki w błąd, to zgłosiłaby ona pracowników do ubezpieczeń i opłaciła składki bez konieczności uiszczania odsetek za opóźnienie”. Domniemywać tu należy, że w ocenie powódki w sytuacji prawidłowego działania pozwanego powódka sama uiszczalaby składki, bądź decyzja o naliczeniu od niej składek wydana zostałaby wcześniej, co nie pociągnęłoby szkody w postaci odsetek.

Sąd Apelacyjny nie dostrzega w tak przedstawionym działaniu pozwanego bezprawności, nadto zauważa brak adekwatnego związku przyczynowego.

Jak wskazał sam Sąd pierwszej instancji – uzasadniając przyczynienie się powódki do powstania szkody – zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 963 dalej: ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych) to pracodawca jest płatnikiem składek. Obowiązek zapłaty składek na ubezpieczenia społeczne jest konsekwencją podlegania tym ubezpieczeniom przez pracownika z mocy prawa, przy czym powstanie stosunku ubezpieczenia społecznego nie zależy od opłacenia składek ani nawet od zgłoszenia tego pracownika do ubezpieczeń społecznych w organie rentowym, a jedynie wiąże się z określonymi elementami stanu faktycznego, który z kolei powoduje powstanie określonych skutków prawnych. Skutek w postaci podlegania ubezpieczeniom społecznym powstaje z mocy ustawy i trwa przez cały okres spełniania warunków objętych dyspozycją normy prawnej wyprowadzonej z art. 6 cyt. ustawy. Decyzja organu rentowego ustalająca podleganie ubezpieczeniom społecznym przez daną osobę ma zatem wyłącznie charakter decyzji deklaratoryjnej, która jedynie stwierdza istnienie określonej sytuacji prawnej, ale jej nie tworzy, ani też nie kształtuje, nawet wtedy, gdy zostanie wydana przez organ rentowy z urzędu, w związku z niedochowaniem obowiązku zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych. Podleganie przez pracownika ubezpieczeniom społecznym rodzi z kolei określone obowiązki po stronie płatnika składek (pracodawcy lub zleceniodawcy). Zgodnie z art. 17 ust. 1 cyt. ustawy składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe oraz chorobowe za ubezpieczonych, o których mowa w art. 6 ust. 1 - 3, 5, 6 i 9 -13 (a więc między innymi za pracowników, w tym także za pracowników, w rozumieniu tej ustawy, zgodnie z jej art. 8 ust. 2a), obliczają, rozliczają i przekazują co miesiąc do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w całości płatnicy składek. W myśl art. 17 ust. 2 powołanej ustawy płatnicy składek, o których mowa w ust. 1, obliczają (także) części składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz chorobowe finansowane przez ubezpieczonych (zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 1, ust. 1b i ust. 2) i po potrąceniu ich ze środków ubezpieczonych przekazują do Zakładu. Stosownie do art. 4 pkt 2 lit. a płatnikiem składek w stosunku do pracowników jest zaś pracodawca. Zgodnie z art. 46 ust. 1, art. 47 ust. 1 pkt 3 cytowanej ustawy płatnik składek jest obowiązany według zasad wynikających z przepisów tej ustawy obliczać, potrącać z dochodów ubezpieczonych, rozliczać oraz opłacać należne składki za każdy miesiąc kalendarzowy, przy czym ich opłacenie ma nastąpić do 15-go dnia następnego miesiąca. Mając na uwadze powyższe rozważania należało uznać, że terminowe uiszczenie składki na ubezpieczenie społeczne było obowiązkiem powódki.

(***)

Zauważyć przyjdzie, że znaną praktyką było dokonywanie przez pracodawcę tzw. „optymalizacji składek”, polegającej na tym właśnie, że pracownicy zatrudniani byli przez utworzoną, zależną spółkę na podstawie umowy zlecenia. Wykonywane to było w ramach istnienia trójkąta umów, tzn. po pierwsze umowy o pracę, po drugie umowy

zlecenia między pracownikiem a innym podmiotem i po trzecie umowy o świadczenie usług między pracodawcą i zleceniodawcą. Pracodawca w wyniku umowy zawartej ze zleceniodawcą przyjmował w ostatecznym rozrachunku rezultat pracy wykonanej na rzecz zleceniodawcy przez zleceniobiorców, przy czym następowało to w wyniku zawarcia umowy zlecenia (świadczenia usług) z osobą trzecią oraz zawartej umowy cywilnoprawnej między pracodawcą i zleceniodawcą. Sytuacja w niniejszej sprawie stanowi klasyczny przykład zastosowania tej regulacji. Bezsprzecznie bowiem pomiędzy stronami było, że pracownicy powódki na podstawie umów zlecenia łączących ich ze spółką (...), realizowali zawarte przez te podmioty umowy.

Taki układ powodował szereg korzyści np. w zakresie wypłat ponadnormatywnych, czy nadgodzin.

Stosowanie owego trójkąta umów wynikało ze stosowanej wcześniej interpretacji art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 963 z późn. zm. dalej: ustawa systemowa). Zgodnie z jego brzmieniem, za pracownika w rozumieniu ustawy, uważa się m.in. osobę wykonującą pracę na podstawie umowy zlecenia, jeżeli umowę taką zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy lub jeżeli w ramach takiej umowy, wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy. Charakter świadczenia przez nich pracy, bez typowego podporządkowania pracowniczego, przy jednoznacznej woli stron nawiązania umów cywilnoprawnych sprawia, że w myśl stosowanego a contrario art. 22 § 1 k.p. w związku z art. 65 § 2 kc, jako zleceniobiorców, nie sposób uznać ich za pracowników w rozumieniu przepisów prawa pracy. Orzecznictwo wyjaśniło jednakże, że takie osoby mają natomiast status pracowników w szerszym znaczeniu ubezpieczeniowym. Norma art. 8 ust. 2a ustawy systemowej wykreowała nie tylko szerokie pojęcie "pracownika", ale także szeroką definicję pracowniczego tytułu obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, łącząc obowiązek podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom, jako pracownika, z jego aktywnością w ramach stosunku pracy oraz dodatkowo w ramach umowy cywilnoprawnej zawartej przez niego z pracodawcą lub z osobą trzecią, ale wykonywaną na rzecz pracodawcy. Tym samym, umowy cywilnoprawne wymienione w powołanej regulacji nie stanowią samodzielnych tytułów obowiązkowego podlegania ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu pracownika. Już 2 września 2009 r. Sąd Najwyższy podjął uchwałę (II UZP 6/09) stanowiąc, że pracodawca, którego pracownik wykonuje na jego rzecz pracę w ramach umowy o dzieło zawartej z osobą trzecią, jest płatnikiem składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe z tytułu tej umowy (art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 4, poz. 74 ze zm.). W tym samym duchu ukształtowało się i orzecznictwo (tak: wyrok Sądu Najwyższego z 18 października 2011 r., III UK 22/11 i z 11 maja 2012 r., I UK 5/12 oraz wyroki Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 13 lutego 2013 r., AUa 1142/12, Lex nr 1282660, Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 18 listopada 2014 r., III AUa 2704/13, Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 9 marca 2015 r., III AUa 707/14) wyrok Sądu Najwyższego z 21 września 2017 r. I UK 370/16 i inne).

W istocie owa wykładnia ukształtowała się dopiero w 2009 r., i sam pozwany uprzednio nie negował odprowadzania składek przez zleceniodawcę, a nie przez podmiot, na rzecz którego praca była faktycznie wykonywana. Jednakże to nie działanie pozwanego stanowiło bezpośrednią przyczynę powstania „szkody” powódki w przedstawionym przez nią rozumieniu. Przyczyną było zawarcie wskazywanego układu ze spółką (...), a to celem „optymalizacji składek”, co w konsekwencji doprowadziło do konieczności dokonania wykładni prawa i w dalszej konsekwencji do naliczenia odsetek zwłoki. Pomiędzy działaniem pozwanego, polegającym na stosowaniu obowiązującej wcześniej interpretacji art. 8 ust. 2a ustawy systemowej – a zatem działaniu nie mającym też i cech bezprawności – a „szkodą” powódki nie istnieje adekwatny związek przyczynowy. To, że stosowana była interpretacja prawa, że składki pobierane są w każdej sytuacji od zleceniodawcy nie prowadzi do konieczności stworzenia fikcyjnej kombinacji trójkąta umów, co spowodowało w konsekwencji naliczenie odsetek zwłoki.

Tylko marginalnie w tym miejscu Sąd Apelacyjny wskazuje, że przepis art. 14k ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 201), stanowiący między innymi, że zastosowanie się do interpretacji ogólnej przed jej zmianą nie może szkodzić temu, kto się do niej zastosował, nie ma zastosowania w sprawach z ubezpieczeń społecznych, bowiem art. 31 ustawy systemowej nie stanowi, że do należności z tytułu składek stosuje się odpowiednio art. 14k Ordynacji podatkowej.

Wskazać też należy, że to płatnik składek ma obowiązek obliczać, rozliczać i przekazywać co miesiąc do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w całości należne składki. ZUS nie mógł być świadomym układu jaki nawiązał się pomiędzy powodem a (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w B.. Spółka ta zgłaszała i opłacała składki za osoby pracujące w ramach umowy zlecenia. Układ, że w (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B. zatrudniane były na podstawie umów zlecenia lub o dzieło osoby pracujące na podstawie umów o pracę u strony powodowej, mógł stać się wiadomym pozwanemu jedynie w sytuacji przeprowadzenia kontroli, co też i w sprawie miało miejsce. W tej sytuacji nie można zatem uznać za bezprawne działanie pozwanego, który – na podstawie dokonanych zgłoszeń – nie składał zastrzeżeń, co do osoby płatnika składek.

Sąd pierwszej instancji uznał również, że pozwany bezprawnie utwierdzał powoda w przekonaniu, że nie zalega z opłatami na rzecz ZUS, o czym miałyby świadczyć złożone zaświadczenia. W istocie pozwany takie zaświadczenia złożył, jednakże nie w ramach sporu kto ma opłacać składki (czy powódka, czy spółka (...)), bo to akurat w owym czasie było niesporne, tylko na podstawie zgłoszeń dokonywanych przez samą powódkę. Skoro powódka nie zgłosiła owych pracowników do ubezpieczenia, ZUS nie posiadał w swej ewidencji informacji, że powódka zalega ze płatnością składek na ubezpieczenie społeczne.

Zdawać się może, że w ocenie powoda bezprawność działania pozwanego polegać miałyby i na tym, że w ogóle niesłusznie naliczone zostały odsetki zwłoki wobec tego, że zmieniła się interpretacja przepisów odnośnie płatnika składek. Jednakże – co już zostało podniesione wyżej – sama zasadność naliczenia odsetek wynikała z ostatecznych decyzji, czego powódka nie kwestionowała, wpłacając zaległe składki wraz z odsetkami.

Z przedstawionych względów – wobec braku zaistnienia przesłanki bezprawności działania po stronie pozwanego oraz braku adekwatnego związku przyczynowego – powództwo winno ulec oddaleniu.

Zmiana rozstrzygnięcia pociągnęła za sobą konieczność zmian w ramach rozstrzygnięć, co do kosztów procesu, o których należało orzec na podstawie art. 98 kpc. Powódka opłaciła pozew w zakresie opłaty od kwoty początkowo żądanej, czyli 80 000 zł. Kwota ta – wobec przegrania procesu obciąża powódkę. ZUS wpłacił zaliczkę na opinię biegłego w kwocie 2 000 zł, a biegła otrzymała wynagrodzenie w wysokości 3 641,86 zł. Kwota 2 000 zł winna zostać zasądzona na rzecz pozwanego, a pozostała kwota 1 641 zł pobrana od powódki na rzecz Skarbu Państwa. Od powódki należy ściągnąć również opłatę od rozszerzonego powództwa w wysokości 42 252 zł. Łącznie z brakującą częścią kosztów opinii biegłej w wysokości 1 641 zł należało pobrać od powódki na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej 43 893 zł (1 641+42 252=43 893). Tu marginalnie zauważyć przyjdzie, że Sąd pierwszej instancji w sposób nieprawidłowy nakazał pobrać brakujące koszty sądowe od powódki „z zasądzonego roszczenia”, co ma miejsce jedynie w sytuacjach pobrania tych kosztów od podmiotu zwolnionego od kosztów sądowych, z którego to zwolnienia powódka nie korzystała.

Na rzecz pozwanego, jako wygrywającego proces, należało zasądzić koszty pełnomocnika, obliczone od kwoty od kwoty 80 000 zł – bowiem § 19 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804), podobnie zresztą jak i uprzednie rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych, stanowi, że w razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłat, bierze się pod uwagę wartość zmienioną poczynając od następnej instancji. Koszty należało zasądzić według stawki obowiązującej w lutym 2016 r. (data złożenia pozwu), a zatem sprzed nowelizacji rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych, czyli w wysokości 7 200 zł. Na rzecz pozwanego należało też zasądzić zwrot wpłaconej zaliczki na opinię biegłej w wysokości 2 000 zł. Razem 9 200 zł (7 200+2000= 9 200).

Z przedstawionych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386§1 kpc orzekł jak w pkt. I) wyroku.

Wobec przyjęcia zasadności apelacji pozwanego, apelacja powoda winna w całości ulec oddaleniu, o czym orzeczono w pkt. II) wyroku na podstawie art. 385 kpc.

Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w przedmiocie kosztów procesu za instancję odwoławczą uzasadniają normy z art. 108§1 kpc i art. 98 kpc. Zasądzona na rzecz pozwanego kwota 31 226 zł stanowi honorarium pełnomocnika procesowego pozwanego, ustalone na podstawie stawek obowiązujących w dacie złożenia apelacji (czyli według aktualnych stawek) oraz zwrot uiszczonej opłaty od apelacji. Koszty pełnomocnika ustalone zostały od kwoty 925 030 zł ($462\ 515 \times 2 = 925\ 030$), stanowiącej sumę wartości przedmiotu zaskarżenia obu apelacji. Na podstawie § 2 pkt. 7 w związku z § 10 ust. 1 pkt. 2 cyt. rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych na rzecz pozwanego należało zasądzić 75% kwoty 10 800 zł, czyli 8 100 zł. Dodatkowo należało zasądzić na rzecz pozwanego uiszczoną opłatę od apelacji w wysokości 23 126 zł. Razem: 31 226 złotych ($23\ 126 + 8\ 100 = 31\ 226$).

SSO Aneta Pieczyrak-Pisulińska SSA Lucyna Świdorska-Pilis SSA Joanna Naczyńska